

Uloga Vladimira Tkalčića u uspostavljanju sustava muzejske dokumentacije Etnografskog muzeja

Članak donosi sažeti prikaz rada i uloge Vladimira Tkalčića na formiranju i vođenju muzejske dokumentacije Etnografskoga muzeja. Neposredno nakon osnutka u fundus muzeja ušlo je oko 20.000 predmeta te je jedan od prvi zadataka bila njihova stručna obrada, inventariziranje i katalogiziranje. Zahvaljujući Tkalčiću postavljeni su temelji stručnog i znanstvenog rada muzeja, pri čemu se nastojalo slijediti tadašnje muzeološke principe. U radu je naglasak stavljen na oblik i način vođenja muzejske dokumentacije koji je, uz neznatne intervencije, zadržan i nakon Tkalčića te u značajnom dijelu korespondira sa suvremenom praksom vođenja muzejske dokumentacije Etnografskog muzeja kao i s trenutno važećim propisima.

Ključne riječi: Vladimir Tkalčić, muzejska dokumentacija, Etnografski muzej, Stručna obrada etnološke građe

UVOD

Vođenje muzejske dokumentacije u Etnografskom muzeju započeto je odmah po osnutku 1919. godine kada je Vladimir Tkalčić (1883. – 1971.), kao prvi kustos Etnografskoga muzeja, postavio temelje stručnoga i znanstvenoga rada kroz oblikovanje prvih zbirki predmeta, inventarizaciju fundusa te formiranje dokumentacijskih fondova.¹ U ovom procesu nastala je dokumentacija o muzejskim predmetima i dokumentacijskoj građi – inventarna knjiga, glavna i pomoćne kartoteke te dokumentacija o ulasku predmeta u muzej. Kroz organiziran sustav muzejske dokumentacije stvoreni su kvalitetni temelji koji su nadograđivani do danas.

1 Vladimir Tkalčić bio je kustos Etnografskog muzeja od 1919. do 1925. godine, a kasnije i ravnatelj od 1925. do 1934. godine.

U tekstu je pozornost usmjerena na procese i postupke nastanka dokumentacije o muzejskim predmetima u razdoblju od utemeljenja 1919. do Tkalčićevog odlaska iz muzeja 1934. godine. Teme vezane uz povijest dokumentacije Etnografskog muzeja, pogotovo one vezane uz same početke muzejske dokumentacije, do sada nisu bile istraživane. Literatura koja se bavi načinom rada i poviješću Muzeja ne navodi podatke o tome kako je izgledao proces dokumentiranja te kada je i koja dokumentacija nastala, odnosno kada su uvedene inventarne knjige te inventarne kartice. Također, osim Vladimira Tkalčića u literaturi se ne spominju osobe koje su uz njega zaslužne za oblikovanje sustava i stvaranje muzejske dokumentaciju u počecima djelovanja Muzeja. Kada se u literaturi i spominje dokumentacija Etnografskog muzeja navodi se uglavnom u kontekstu organizacije muzeja i zbirki u počecima djelovanja muzeja ili se podatci odnose na novije prakse i metodologije (Gabrić 1954, Gjetvaj 1989, Zorić 2015). Stoga se do podataka o navedenim temama nastojalo doći kroz istraživanje arhivske i dokumentacijske građe Etnografskog muzeja pohranjene u Hrvatskom državnom arhivu (HR-HDA-512, Etnografski muzej, Opći spisi, kut. 1-5; u razdoblju od 1918. do 1924.) i u Dokumentaciji muzeja (dokumentacija o muzejskim predmetima – inventarne knjige, katalozi; korespondencija i spisi nastali tijekom prvih godina djelovanja muzeja). Važan izvor podataka bili su dokumenti nastali u razdoblju od 1935. do 1939. kada je ravnatelj Muzeja bio Ivo Franić (*Zapisnik primopredaje Etnografskog muzeja u Zagrebu iz 1935.; Izvještaj komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu iz 1936.; Izjava V. Tkalčića prema Izvještaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu iz 1936.; Naredenja Upravnika muzeja, 1935. – 1939.*). Arhivska i dokumentacijska građa, osim što je bila važan izvor podataka, poslužila je i u analizi rukopisa koja je omogućila determinaciju i daticiju pojedinih dijelova muzejske dokumentacije. Rukopisi koji su analizirani određeni su pomoću inventarne knjige koja je na kraju svake godine, počevši od 1928. godine, zaključena potpisom upravnika i voditelja inventara. Na taj način utvrđen je vremenski okvir za istraživanje arhivskih izvora kako bi se na temelju rukopisa utvrdilo koje su osobe sudjelovale u procesu nastajanja dokumentacije o muzejskim predmetima² te kada su nastali pojedini dijelovi muzejske dokumentacije Etnografskog muzeja.

Na temelju dosadašnjih rezultata istraživanja, u tekstu se po prvi put iznose podatci i daju odgovori na pitanja koja ja dokumentacija nastala u razdoblju Tkalčićevog djelovanja u Etnografskom muzeju, kako je tada izgledao proces dokumentiranja muzejskih predmeta od ulaska do katalogizacije, tko su bile osobe zadužene za oblikovanje, vođenje i nastajanje muzejske dokumentacije Etnografskog muzeja te koja je bila njihova uloga u ovom procesu.

DOKUMENTACIJA O MUZEJSKIM PREDMETIMA

Tijekom prvih godina djelovanja muzeja Vladimir Tkalčić postavio je temelje stručnog i znanstvenog rada ponajprije kada je riječ o sistematizaciji građe, formiranju zbirke te načina vođenja muzejske dokumentacije. Osnutkom Etnografskog muzeja 1919. godine objedinjene su sve veće etnografske zbirke Hrvatskoga narodnog muzeja u Zagrebu te je u muzejski fondus u tom tre-

2 Podatak o osobi koja je ispunila podatke u inventarnoj knjizi ili na karticama nije bilježen kroz dokumentaciju o muzejskim predmetima. Ovaj podatak se upisivao na kartice počevši od inventarnog broja 19.000.

nutku ušlo oko 20.000 jedinica građe.³ Svu građu, preuzetu iz Hrvatskoga narodnog muzeja ili nabavljenu za novoosnovani Muzej, bilo je potrebno sistematizirati, inventarizirati i katalogizirati, što je podrazumijevalo osmišljavanje sustava vođenja muzejske dokumentacije.

Kada govori o muzejskom radu Tkalčić ističe važnost stručne obrade predmeta. U *Izjavi* koju je morao napisati vezano uz ustanovljene viškove i manjkove muzejskih predmeta na traženje komisije nakon primopredaje Etnografskog muzeja obavljene između Božidara Širole i Ive Frančića, Tkalčić navodi kako se mora:

„...imati na umu da inventiranje muzejskih objekata, nije isto što i napr. inventura trgovačkog, tvorničkog ili kakovog magazina, već je to specijalni stručni, upravo naučni posao, koji se mora vršiti po mogućstvu što točnije i iscrpnije, kako u svrhu identifikiranja dotičnog objekta, tako i u svrhe čisto naučne. Takav posao iziskuje naravno i mnogo vremena.“ (Dokumentacija EMZ, *Izjava* V. Tkalčića prema *Izvjestaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu* iz 1936.)

Kako bi se prikupilo što više kvalitetnih podataka u svrhu stručne obrade i dokumentiranja predmeta koji ulaze u Muzej, ubrzo po osnutku Muzeja uspostavljena je služba muzejskih povjerenika. Jedan od glavnih ciljeva mreže muzejskih povjerenika bilo je nastojanje da se uz etnografsku građu prikupe i brojni podatci o materijalnoj i nematerijalnoj baštini.⁴ Stoga je objavljen *Naputak za povjerenike Etnografskog Muzeja u Zagrebu* (1922.) koji sadrži niz pitanja na koja je potrebno zabilježiti odgovore prilikom nabave predmeta. Tkalčić je nastojao da se kroz muzejski rad zabilježi „prikaz cjelokupnog pučkog života našega naroda“ pri čemu se oslanjao na Radićevu *Osnovu za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu* (1897.) koju je smatrao izvrsno osmišljenim načinom rada za sakupljanje opisa građe o narodnom životu.⁵ (Tkalčić 1922: 74; Tkalčić 1930:134) U prepiskama sa suradnicima Tkalčić također vrlo često navodi upute o tome koji su podatci o predmetu bitni ili traži dodatne podatke o već preuzetim predmetima. Navedeno potvrđuje i korespondencija s darovateljima i suradnicima na terenu koja se može pronaći unutar građe pohranjene u Hrvatskom državnom arhivu i Etnografskom muzeju. Tako primjerice i u pismu iz 1921. godine upućenom Milovanu Gavazziju navodi: „Da udovoljim savjesti, upozoravam Vas, premda držim da tako postupate, da zabilježite točno provenijenciju, način izradbe, nazive pojedinih dijelova predmeta i sve ostale podatke o njima, da bude što potpunija slika njihova prikaza.“ (HR-HDA-512, Etnografski muzej, Opći spisi; Stipančević, 2005:63) Pitanja navedena u *Naputku* i Tkalčićeve upute iz pisama u velikoj mjeri odražavaju i strukturu tadašnje dokumentacije Etnografskog muzeja.

Svjestan opsega posla vezanog uz organizaciju zbirki i opis predmeta, Tkalčić u tekstu iz 1922. godine navodi: „Koliko sistematsko uredjivanje muzejske zbirke iziskuje truda i vremena, to

3 Etnografski muzej osnovan je 1919. godine Naredbom o osnivanju Etnografskog odjela Hrvatskog narodnog muzeja. Više o osnutku i počecima djelovanja muzeja te profiliranju rane stručne djelatnosti vidi kod A. Brenko i K. Bušić u ovoj publikaciji.

4 Muzejski povjerenici bili su suradnici koji su doprinosili radu muzeja, ponajprije prikupljanjem građe za muzejske zbirke te podataka o materijalnoj i nematerijalnoj baštini. Služba muzejskih povjerenika uspostavljena je *Naredbom o povjerenicima Etnografskog odjela Hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu* koju je 1921. godine donijelo Povjereništvo za prosvjetu i vjeru.

5 U *Naputku* se navodi kako je zadaća Etnografskog odjela Hrvatskog narodnog muzeja prikazati *sav život i kulturu našega naroda, u prvom redu seljaka, koji je najviše do danas sačuvao u sebi naše narodne značajke* (Narodna starina 1922: 350-351), a struktura pitanja u *Naputku* odražava utjecaj Radićeve *Osnove*.

znadu svi, koji su imali prilike, da upoznaju poteškoće, s kojima ima sadašnja uprava da se bori. Oni dobro znadu, što znači urediti muzej prema modernim museološkim principima!“ (Tkalčić 1922:75)

Građa preuzeta po osnutku muzeja sistematizirana je u pet zbirki prema izvoru iz kojeg je zbirka došla:

- Zbirka UO (Muzej za umjetnost i obrt Kraljevske obrtne škole u Zagrebu)
- Zbirka B (Zemaljska zbirka Salamona Bergera)
- Zbirka ŠM (Hrvatski školski muzej pri Pedagoško-književnom zboru)
- Zbirka BK (Trgovačko-obrtnička komora)
- Egzotična zbirka (Arheološko-historički odjel Hrvatskog narodnog muzeja).

Pet inicijalnih zbirki objedinjeno je u Etnografsku zbirku u koju je nastavljeno prikupljanje etnografskih predmeta darovanih ili otkupljenih za Muzej. Na ovaj način Tkalčić je koncipirao i dokumentaciju o muzejskim predmetima te je uvedena zasebna inventarna knjiga i katalog za svaku od pet temeljnih zbirki.⁶ Uz dokumentaciju o predmetima inicijalnih zbirki uvedena je inventarna knjiga i katalog Etnografske zbirke gdje su pod prvih pet brojeva upisane temeljne zbirke kao cjeline, a s inventarnim brojem šest slijedi opis novonabavljenih predmeta za muzejski fundus.⁷ Ova organizacija muzejske dokumentacije, uz manje izmjene, zadržana je do danas kada je fundus muzeja sistematiziran kroz 45 muzejskih zbirki.⁸

Na temelju podataka iz Tkalčićeve *Izjave* iz 1936. godine može se rekonstruirati način vođenja muzejske dokumentacije, odnosno inventarizacija i katalogizacija muzejskih predmeta, uveden tijekom prvih godina djelovanja Etnografskog muzeja. Prema ovom izvoru predmeti su inventarizirani po redu zaprimanja uz napomenu kako se zbog obračuna prvo nastojalo inventarizirati otkupljene, a potom darovane predmete. Tkalčić u *Izjavi* navodi da se predmet prvo upisuje u *ceduljni katalog* sa svim podacima o predmetu koji su u tom trenutku bili dostupni: „o provincijalnoj materijalu, značenju, nazivu, upotrebi, starosti, dimenzijama, tehnici izradbe itd“. Slijedi

6 Inventarnim knjigama inicijalnih zbirki dodijeljena je signatura prema izvoru iz kojega je zbirka došla (AH – Historijsko-arheološki odjel Narodnog muzeja, UO – Muzej za umjetnost i obrt, B – Zbirka Berger, ŠM – Hrvatski školski muzej Pedagoško-književnog zbora u Zagrebu, BK – Trgovačko-obrtna komora u Zagrebu).

7 U vrijeme dok je Vladimir Tkalčić radio u Muzeju, 1928. godine, uvedena je i inventarna knjiga za Zbirku grada Zagreba u koju su se unosili predmeti otkupljeni sredstvima Grada Zagreba. (Zorić 2015: 54) Prema podacima iz *Izveštaja komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja* u Zagrebu iz 1936. godine inventarna knjiga sa signaturom ZGZ bila je ispunjena do inventarnog broja ZGZ 228. Ova inventarna knjiga završava s inventarnim brojem ZGZ 1036. Prema rukopisu podatke su u razdoblju Vladimira Tkalčića u ovu knjigu upisivale Jela Novak (ZGZ 1 do ZGZ 71) i Tereza Paulić (od ZGZ 72 do ZGZ 228).

8 Nakon Tkalčića uvedeno je nekoliko zasebnih inventarnih knjiga sa sljedećim signaturama: ES označava Etnološki seminar (upisani predmeti koji su bili dijelom u vlasništvu Etnografskoga muzeja, a dijelom Odsjeka za etnologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a služili su u nastavne svrhe), Va (Varia, upisani lako kvarljivi predmeti te oni podložni oštećenjima), Ex (Exota, uvedena 1970-ih, uvedena s namjerom da se u nju inventarizira građa izvaneuropske provenijencije iz zbirke Historijsko-arheološkoga odjela Narodnoga muzeja u Zagrebu (AH), no, taj princip nije uvijek dosljedno proveden pa se dio te građe nastavio voditi u zajedničkoj inventarnoj knjizi, a dio u knjizi Ex), G (upisani predmeti koji su došli u muzej posredovanjem ili darom prof. Gavazzija, no prije su inventarizirani u Ethnographici), Arcana (upisano je tek tri inventarna broja za predmete usko vezane uz intimu). (Zorić 2015: 54) Cjelokupna dokumentacija o muzejskim predmetima od 2007. godine vodi se u računalnom obliku kroz modul za vođenje primarne dokumentacije M++.

upis u *inventar*, odnosno inventarnu knjigu, pod istim brojem i s punim opisom predmeta, odnosno najčešće s ponovljenim podacima koje je predmet dobio prema ceduljnom katalogu. Paralelno s upisom u inventarnu knjigu izrađeni su i *ceduljni kartoni* za pomoćne kataloge – prema lokalitetu i vrsti predmeta. (Dokumentacija EMZ, *Izjava V. Tkalčića prema Izvještaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu* iz 1936.)

U nastavku teksta detaljnije su predstavljeni pojedini dijelovi dokumentacije koja se odnosi na muzejske predmete počevši od inventarne knjige koja predstavlja „pravni dokument cjelokupnog muzejskog posjeda“. (Gabrić, 1954:41) Slijede ceduljni katalog i skeda koja sadrži iste podatke kao i inventarna knjiga te „predstavlja naučnu ispravu, s kojom se lako rukuje bez opasnosti da pravni sadržaj bude eventualno izgubljen“. (Gabrić, 1954:41) Na kraju je predstavljena dokumentacija o ulasku predmeta u Muzej.

INVENTARNA KNJIGA

Na temelju podataka iz *Zapisnika primopredaje Etnografskog muzeja u Zagrebu* iz 1935. i *Izvještaja komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu* iz 1936. u vrijeme V. Tkalčića nastale su sljedeće inventarne knjige muzejskih predmeta:

- Inventar etnografske zbirke I, II, III (tri sveska – inventarni brojevi od 1 do 5000, 5001 do 10000, 10000 do 10945)
- Etnografski muzej u Zagrebu inventar egzotične zbirke (inventarni brojevi od 1 do 1321)⁹
- Inventarna knjiga zbirke grada Zagreba od inventarnog broja 1 do 228.

Prema gore navedenim trenutno dostupnim izvorima inventarne knjige za predmete iz *zbirke Muzeja za umjetnost i umjetnički obrt, Školskog muzeja, Berger, Berger-Komora* u vrijeme Tkalčića još nisu bile formirane, već su predmeti iz zbirke bili evidentirani na popisima i ceduljnim katalozima.

Tadašnje inventarne knjige ispunjavane su tintom, u rukopisu. Prema *Zapisniku primopredaje Etnografskog muzeja u Zagrebu* inventarne knjige ispunjavane su na *inventarnim arcima*, odnosno na *tiskanicama za etnografski inventar*, dimenzija 47 x 31 cm. Arci su naknadno uvezani u čvrsti uvez, kombinaciju platna s kožnim hrptom i uglovima. Uvezane inventarne knjige iz tog perioda dimenzija su otprilike 48 x 34 cm. Kod uvezivanja inventarnih araka pazilo se da svezak ne bude deblji od 4 cm kako ne bi bio pretežak i nespretn za rukovanje (Gabrić, 1954:39), po uvezivanju svaki svezak je ovjeren od strane nadležne vlasti, Savske financijske direkcije u Zagrebu.¹⁰

9 Uz ovu, u *Izvještaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja* navedena je i knjiga *Inventar etnografske zbirke arheološkog oteka narodnog muzeja u Zagrebu* (inventarni brojevi od 1 do 1163), pohranjena u Muzeju, koja na kraju zaključena napomenom „Predmeti sa oznakom u rubrici ‘Opaska’ uvršteni su pod označenim brojem u Inventar ‘Etnografske zbirke’ Etnograf. Muzeja u Zagrebu i to pod brojevima: 1./1.-1314. / U Zagrebu, 15. juna 1926.“ nakon čega su potpisani V. Tkalčić i S. Berger.

10 Ovjereni su svesci inventarne knjige Etnografske zbirke: prvi i drugi svezak s datumom 25. 1. 1933., treći svezak s datumom 24. 8. 1933. godine. Inventarne knjige inicijalnih zbirki nisu ovjerenе.

U inventarne knjige upisivani podatci o predmetu uglavnom su preneseni s kartica glavnog ceduljnog kataloga kroz sljedećih osam kategorija:

- *Tekući broj (Redni broj u trećem svesku)* – inventarni broj predmeta
- *Predmet* – vrsta ili naziv predmeta, podatak je podcrtan kako bi se naglasio u odnosu na opis predmeta koji slijedi, a koji sadrži i podatak o ornamentu označen slovom O i tehnicu izrade označen slovom T te završava dimenzijama i eventualno dodatnim podatkom o namjeni
- *Odakle* – lokalitet ili podrijetlo predmeta
- *Kada i kako je dospio u muzej* – izvor nabave s podacima koji uglavnom sadrže ime i prezime osobe te adresu ili mjesto iz kojeg je osoba od koje je predmet nabavljen te oblik i datum nabave
- *Broj komada*
- *Smješten* – najčešće nepopunjeno, izuzev podatka o pohrani predmeta izvan muzeja
- *Nabavna cijena* (kao valuta u prvom svesku navedeno *K/f*, u drugom svesku *K/f* prepravljeno u *D/p* do 1018. stranice, a od 1019. stranice kao i u trećem svesku tiskano je *D/p*) – iznos koji se odnosi na cijenu otkupa¹¹
- *Opaska* – najčešće napomena o stanju predmeta.

Prema podacima iz dostupnih izvora te analizom i usporedbom rukopisa osoba zaposlenih u Muzeju tijekom prvih dvadesetak godina djelovanja Muzeja utvrđeno je da je opise muzejskih predmeta u intervalu inventarnih brojeva od 1 do 199 upisao Vladimir Tkalčić. Ispunjavanje inventarne knjige od broja 200 do 411 nastavila je Jela Novak¹². Od inventarnog broja 412 do 470 upisani su predmeti iz zbirke Franje Ksavera Kuhača koje je u knjigu upisao Božidar Širola.¹³ Nadalje, opise predmeta u prvom svesku inventarne knjige od broja 471 do 5000 te u drugom svesku od broja 5001 do 7506 upisala je Jela Novak koja je, zaključno s 31. prosinca 1929. godine, uz potpis upravnika Vladimira Tkalčića, potpisana kao voditelj inventara. Jelu Novak kao voditeljica inventara naslijedila Tereza Paulić¹⁴ koja je tako i potpisana u drugom i trećem

11 Navedene valute potvrđuju da su prve knjige svakako nastale do siječnja 1923., s obzirom na to da se do tada u Hrvatskoj koristila nostrificirana, odnosno žigosana te zatim markirana kruna. (Kolar-Dimitrijević 2013:138, 142)

12 Jela Novak (1874. – 1945.) završila je Višu djevojačku školu i Školu za umjetnost i umjetnički obrt, a u Etnografskom muzeju zaposlena je od 1919. do 1932. godine, u početku uglavnom na administrativnim poslovima, a zatim je obavljala stručne poslove vezane uz otkup, zaštitu predmeta, postavljanje izložbi te posebice one vezane uz muzejsku dokumentaciju. (Mokos 2009:9)

13 Božidar Širola (1889. – 1956.) doktorirao je muzikologiju 1921. godine na sveučilištu u Beču. U Etnografskom muzeju radi od 1921. godine, prvo kao volonter, zatim kao suradnik te kao kustos od 1933. godine. Nakon Tkalčićevog odlaska 1934. do 1935. godine bio je v.d. upravnik Muzeja, a zatim i upravitelj u razdoblju od 1941. do 1945. godine. (Mokos 2009:10)

14 Tereza Paulić (1887. – 1971.) završila je Višu školu za umjetnost i obrt. U Etnografskom muzeju zaposlena od 1923. do 1948. godine, prvo kao muzejska činovnica, zatim kao restauratorica te kustosica, a u razdoblju od svibnja 1945. do ožujka 1946. obavljala je poslove direktorice. Uz administrativne i stručne poslove, posebice one vezane uz tekstil i dokumentaciju, sudjelovala je na brojnim terenskim istraživanjima te realizaciji izložaba i stalnog postava. (Mokos 2009:13)

svesku inventarne knjige.¹⁵ Rukopis kojim su ispisani opisi predmeta od inventarnog broja 7507 do 10000 te od 10001 do 10591 najvjerojatnije pripada Anki Varlaj¹⁶ koja je, prema podacima iz muzejske arhive, sudjelovala u procesu inventarizacije, što potvrđuje i usporedba rukopisa iz inventarne knjige biblioteke koju je vodila u razdoblju od 1928. do 1933. godine. Ovu pretpostavku potvrđuje i Tkalčićev dopis upućen Ministarstvu prosvjete 1931. godine, u kojemu Tkalčić navodi poslove stručnog i detaljnog opisivanja i inventarizacije predmeta zbirke, vođenje biblioteke itd. u kojima se A. Varlaj, „premda je vrsna sila“, zbog učestale bolesti ne može dovoljno uputiti i izvještiti. (Dokumentacija EMZ, *Predmet: Hrdy Agata, učiteljica gradjanskih škola*, Pov. Br. 5/1931, 21. 8. 1931.)

CEDULJNI KATALOG

Prema istim izvorima uz inventarne knjige vođeni su ceduljni katalozi te se u *Zapisniku primopredaje Etnografskog muzeja u Zagrebu* iz 1935. i *Izvještaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu* iz 1936. godine spominju katalozi za sljedeće zbirke:

- Etnografska zbirka – najvjerojatnije vođen od inventarnog broja 1 do 14049 jer u *Izvještaju* stoji napomena da se u *inventar* trebaju prepisati kartice od 10763 do 14049, a vođen je i pomoćni katalog po lokalitetu
- Zbirka Umjetni obrt: 1 do 4503¹⁷
- Zbirka B.K. /Berger Komora/ s oznakom „zbirka broj 3, redni broj 1 – 1206“
- Zbirka II / Zbirka Berger, od broja 1 do 7346
- Egzotična zbirka.

Od navedenih kataloga trenutno su djelomično pronađene kartice Etnografske zbirke te Egzotične zbirke. Katalog za Etnografsku zbirku vođen je na karticama dimenzija oko 11 x 11 cm, ispisanim na nekoliko različitih vrsta debljeg papira, rukopisom, običnom olovkom. Ove kartice ispunjavale su Jela Novak i Tereza Paulić.

Uvedene su zatim kartice koje se i danas čuvaju u katalozima vođenim za Etnografsku zbirku, pet inicijalnih zbirki, Zbirku grada Zagreba i Etnološki seminar. Prema trenutno dostupnim izvorima, analizom i usporedbom rukopisa može se pretpostaviti da su ove kartice uvedene

15 Prvi svezak inventarne knjige Etnografske zbirke nije zaključen ni potpisan od strane upravnika i voditelja inventara s krajem tekuće godine. U trećem svesku inventarne knjige 31. 12. 1932. zaključena je tekuća godina s brojem 10025 te je uz upravnika Vladimira Tkalčića kao voditeljica inventara potpisana Tereza Paulić. Godina 1933. u inventarnoj knjizi završava s inventarnim brojem 10597, nije zaključena ni potpisana na kraju godine, a s brojem 10592 mijenja se rukopis. Datumom 31. 12. 1934. i inventarnim brojem 11027 zaključena je tekuća godina, ali bez potpisa upravnika i voditelja inventara. Na mjestu za potpis kod upravnika olovkom je upisano *Širola*, a kod voditelja inventara *Paulić*.

16 Anka Varlaj (1896. – 1936.), učiteljica i muzejska djelatnica. U Etnografskom muzeju radila je na poslovima bibliotekarke od 1928. do 1933. godine. (Mokos 2009:16)

17 U *Izvještaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu* iz 1936. godine ne navodi se ceduljni katalog za Zbirku 5, odnosno zbirku preuzetu iz Muzeja za umjetnost i obrt, međutim u *Zapisniku o primopredaji Etnografskog muzeja u Zagrebu* iz 1935. godine, kada se nabrajaju predmeti iz ove zbirke koji su dobili nove inventarne brojeve ušavši u fondus Etnografskog muzeja, navodi se da su preuzeti prema inventarima i ceduljnim katalozima, tako da se može pretpostaviti da je tada postojao katalog ove zbirke, a možda čak i inventarna knjiga koju je za zbirku 5 ispunjavala Tereza Paulić.

najvjerojatnije do 1930. godine.¹⁸ Kartice su dimenzija 15 x 10 cm, s otisnutim poljima za upis nekoliko kategorija podataka, ispunjavane u rukopisu, običnom olovkom, a tek dio ispisan je tintom.¹⁹ Ove kartice oblikovane su na temelju dotadašnjih iskustava te sadržajem i strukturom u pravilu prate stare kartice. Sadrže sljedeće kategorije podataka: inventarni broj; naziv predmeta; porijeklo; opis predmeta – započinje nazivom predmeta koji je podcrtan; dimenzije; podatke o nabavi; broj komada (podcrtan). Kartice uz navedeno često sadrže podatak o stanju, izdvojen opis ornamenta i tehnike, bilješku o lokalnom nazivu te iznosu ako je predmet otkupljen. Iako na novim karticama nije specificirano na koje se kategorije podataka odnose predviđena polja, važno je istaknuti da se ipak pojavljuje određena struktura koja je pridonijela preglednosti kartice i pokušaju standardizacije.

Treba istaknuti kako je V. Tkalčić smatrao da dokumentacija o predmetima uz osnovne podatke i dobre opise mora sadržavati dobre skice i crteže predmeta ili njegovih karakterističnih motiva. Tako su svojim crtežima, koji predstavljaju sjajan ilustrativni materijal, brojne kartice novijeg tipa obogatile Tereza Paulić i Zdenka Sertić²⁰.

DOKUMENTACIJA O ULASKU

Tijekom prvih godina djelovanja muzeja uz navedenu dokumentaciju o muzejskim predmetima uvedeno je i vođenje evidencije o nabavi, odnosno ulasku predmeta u muzej. Najstarija evidencija ulaska predmeta nabavljenih za Muzej jest knjiga *Darovi* vođena za predmete darovane u razdoblju od 1919. do 1929. godine nakon koje slijedi knjiga *Darovatelji* vođena od 1929. do 1941. godine.²¹ Knjige su ispisan tintom, u rukopisu. Podatci u ovim evidencijama nisu strukturirani u kolone, već su upisani u nizu prema određenom redosljedu. Prvo je naveden podatak o darovatelju – prezime i ime koje je podcrtano kako bi se ovaj podatak istaknuo, a ponekad je upisan i podatak koji pobliže određuje darovatelja poput: župnik, učitelj, zidarski majstor i slično. Zatim se navodi mjesto podrijetla darovatelja, najčešće i predmeta, te podatak je li dar došao posredovanjem, primjerice muzejskog povjerenika. Slijedi podatak o vrsti ili nazivu darovanog predmeta uz eventualno šturi opis te inventarni broj koji mu je dodijeljen.

18 Sljedećim istraživanjima ostaje utvrditi kada su točno uvedene i popunjavane ove kartice. Prema trenutnim saznanjima može se pretpostaviti da su uvedene 1930. godine, a možda i koju godinu ranije ako se potvrdi da je na karticama zbirke BK i dijela zbirke UO rukopis Jele Novak koja je u Muzeju radila do 1930. godine (umirovljena je 1932.). Godine 1938. definitivno su korištene, jer Ivo Franić u svom dopisu upućenom 1938. godine Stanoju Mihaldžiću, pomoćniku i vršitelju dužnosti bana Savske banovine, navodi kako je potrebno 50.000 muzejskih predmeta crtežom i fotografijama ilustrirati na novim *ceduljičnim katalozima*. (Dokumentacija EMZ, *Gospodinu Pomoćniku i Vršiocu dužnosti...*; 628/1938.) Ovaj oblik kartica ispunjavan je do inventarnog broja 19000 kada je, 1960-ih godina, na prijedlog Paole Gabrić uveden novi oblik kartica ispunjivanih na pisaćem stroju.

19 Od inventarnog broja 1 do 8232 te od 11921 do 19000 kartice su ispisan običnom olovkom, a od broja 8233 do 11920 ispisan tintom.

20 Zdenka Sertić (1899. – 1986.) završila je slikarstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u klasi prof. Ljube Babića. U Etnografskom muzeju u Zagrebu zaposlena je od 1921. do 1959. godine, gdje je bila zadužena za izradu crteža i ilustracija te opisivanje muzejskih predmeta, kao i za izradu ilustrativnih materijala za muzejske publikacije i izložbe. U razdoblju od 1939. do 1941. bila je v.d. upravnika. (Mokos 2009:11)

21 Prema trenutnim saznanjima pretpostavka je da su ovu dokumentaciju najvjerojatnije ispunjavale Anka Varlaj i Tereza Paulić. U knjigu *Darovi* upisani su darovani predmeti s inventarnim brojevima u rasponu od 8 do 7409, a u knjigu *Darovatelji* predmeti s inventarnim brojevima u rasponu od 7418 do 13789. Daljnjim istraživanjima potrebno je utvrditi kojih je godina uvedeno vođenje dokumentacije o ulasku predmeta.

Uz navedene knjige vođen je i *Popis nabavljenih i darovanih predmeta* koji počinje s inventarnim brojem 7789 te obuhvaća predmete koji su u muzej ušli od 7. lipnja 1930. godine.²² Dimenzije knjige su 22 x 33 cm, ispisana je tintom, u rukopisu. U ovu evidenciju upisivani su predmeti darovani ili otkupljeni za Muzej. Podatci u knjizi strukturirani su kroz šest kategorija:

- *Redni broj* – počinje s brojem jedan
- *Inventarni broj* – počinje s inventarnim brojem 7789
- *Predmet* – podatak o nazivu ili vrsti predmeta
- *Provenijencija* – podatak o nabavi
- *Datum* – podatak o datumu nabave
- *Bilješka* – podatak o aktu na temelju kojega je predmet ušao u Muzej te iznos ako je predmet otkupljen.

Iako Tkalčić u svojoj *Izjavi iz 1936. godine* kada opisuje postupak inventarizacije ne spominje ove knjige, može se pretpostaviti da su, kada je uvedeno vođenje ove dokumentacije, predmeti kod ulaska u Muzej najprije označeni odgovarajućim inventarnim brojem i upisani u knjigu *Popis nabavljenih i darovanih predmeta*, a zatim u ceduljni katalog i inventarnu knjigu. (Dokumentacija EMZ, *Izjava V. Tkalčića prema Izvještaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu iz 1936.*)

RAD MUZEJSKIH STRUČNJAKA NA INVENTARIZACIJI MUZEJSKIH PREDMETA

Do sada objavljeni radovi koji se odnose na muzejsku dokumentaciju Etnografskog muzeja ne donose detaljne podatke o tome koje su osobe, pogotovo na početcima, bile zadužene za vođenje dokumentacije o muzejskim predmetima i koju su ulogu imale u njezinu nastanku. U utvrđivanju osoba koje su sudjelovale u ovom procesu najznačajniji izvor bila je muzejska dokumentacija i arhivska građa, posebice dokumentacija vezana uz tadašnjeg ravnatelja Ivu Franića. Analizom rukopisa i podataka utvrđeno je kako je muzejsku dokumentaciju u početcima vodila Jela Novak. Radila je „na tekućim poslovima“, odnosno bila je zadužena za inventarizaciju novih akvizicija muzeja, predmeta zaprimljenih uglavnom darovanjem za tadašnju Etnografsku zbirku. Nakon njezinog umirovljenja 1932. godine ove poslove preuzima Tereza Paulić koja je prilikom dolaska u Muzej 1923. godine bila zadužena i za inventarizaciju zbirke S. Bergera, koju je i obavila te napravila opise za otprilike 200 brojeva. Od 1932. godine T. Paulić uz inventarizaciju Etnografske zbirke povremeno radi i na inventarizaciji predmeta iz zbirke Umjetnog obrta koju je do 1928. godine vodila Mira Baldauf.²³ (Dokumentacija EMZ; Paulić, *Na Vašu višekratnu opomenu radi zaostataka u inventiranju...*, 12. 8. 1935.; *Zapisnik sastavljen s čin. IX grupe 1 stepena Paulić Terezom*, 14. 12. 1935.) U procesu inventarizacije predmeta od 1930. do 1933. godine sudjelovala je i A. Varlaj.

22 U prvoj knjizi *Popis nabavljenih i darovanih predmeta* upisani su predmeti do inventarnog broja 10758. Ovaj način vođenja evidencije o ulasku predmeta nastavljen je i tijekom sljedećih godina sve do 2015., zaključno s inventarnim brojem 52885.

23 Mira Baldauf (1883. – 1932.), učiteljica i muzejska djelatnica. U Etnografskom muzeju radila je od 1922. do 1928. na administrativnim, ali i stručnim poslovima (sređivanje biblioteke, zbirke predmeta preuzetih iz Muzeja za umjetnost i obrt te zbirke predmeta S. Bergera). (HDA: 512; Mokos 2009:13)

Sustav vođenja muzejske dokumentacije Etnografskog muzeja predstavljen u tekstu, a koji je osmislio i po osnutku muzeja uveo V. Tkalčić, postupno se popunjavao. Na temelju podataka iz dokumentacije može se utvrditi kako novi ravnatelj muzeja I. Franić nije bio zadovoljan dinamikom i načinom rada na muzejskoj dokumentaciji te je nerijetko isticao da postoje zaostatci i da muzejski predmeti nisu stručno obrađeni. Tako primjerice u svom dopisu Ministarstvu prosvete u Beogradu navodi da su predmeti nestručno i površno inventarizirani s manjkavim podacima te da za većinu predmeta nedostaju podatci o podrijetlu, tehnici, mjestu nastanka. (Dokumentacija EMZ, *Ministarstvo prosvete Opšte odeljenje*, Pov. Br. 10/1935, 15.8.1935.) Isto Ministarstvo obavještava i o zaostacima u inventariziranju te navodi: „Nove nabavke ležale su tjednima, a da nisu bile inventarisane, a u opisima u glavnoj knjizi inventara nisu ni do danas brojne stvari još opisane. Upisane su samo u knjizi brojeva i dobile broj.“ (Dokumentacija EMZ, *Žalba čin. IX. Gr. 1 st. Paulić Tereze protiv naređenja upravnika i izvještaj, te predlog*, 923/1935, 16. 12. 1935.) Zaostatke u inventarizaciji potvrdila je i Tereza Paulić koja u jednom od svojih odgovora tadašnjem ravnatelju Franiću navodi kako su veliki zaostatci postojali već kod njenog dolaska u Muzej 1923. godine i to ponajviše na inventarizaciji predmeta preuzetih iz Muzeja za umjetnost i umjetnički obrt, zbirke Komore i Školskog muzeja. (Dokumentacija EMZ, Paulić, *Na Vašu višekratnu opomenu radi zaostataka u inventiranju...*, 12. 8. 1935.)

Problem zaostataka u inventarizaciji Franić je pokušavao riješiti različitim preraspodjelama zaduženja i radnog vremena. Tako su nakon Tkalčićeva odlaska Terezi Paulić u ispunjavanju dokumentacije trebale pomagati Zdenka Sertić i Ljerka Topali²⁴. One su prema naređenju I. Franića, novog ravnatelja, trebala pomagati kolegici Paulić kod sređivanja zaostataka u inventarizaciji, ispisivati kartice ceduljičnog kataloga, a Z. Sertić trebala je izrađivati i crteže inventariziranih predmeta na poledinama kartica te nadzirati crteže koje su na karticama izradili ostali stručni djelatnici. (Dokumentacija EMZ; Franić, *Odredbe za posvršavanje ostataka u službenoj dužnosti*; 23. 4. 1935.; Naređenja Upravnika muzeja, 17. 4. 1937., 23. 8. 1938.)

Jedan od glavnih uzroka zaostataka svakako je bio u broju stručnog osoblja tada zaposlenog u Muzeju i opsega građe koja je sredinom 1935. godine obuhvaćala 50.000 inventariziranih predmeta. (Dokumentacija EMZ; *Moli da se premjesti u Etnografski muzej u Zagrebu na rad*, 9/1935, 27. 6. 1935.) Početkom 1930-ih Tereza Paulić bila jedina osoba koja je radila na poslovima inventarizacije i to prvenstveno novih akvizicija zaprimljenih u Etnografsku zbirku, a uz to je povremeno radila i na inventarizaciji predmeta iz inicijalnih zbirki. Naime, Jela Novak je od 1930. godine do umirovljenja 1932. godine bila odsutna zbog bolesti; Mira Baldauf je u muzeju radila do 1928. godine, kada je Muzeju pridijeljena učiteljica Anka Varlaj koja je u muzeju radila do 1933., ali s kraćim prekidom tijekom 1930. godine. Tereza Paulić je u svom odgovoru ravnatelju Franiću nastojala objasniti o koliko opsežnom poslu je riječ te navodi: „ma da smo sve tri radile u ono vrijeme na inventarizaciji nije nam bilo moguće da dovršimo sav zaostatak.“ (Dokumentacija EMZ, Paulić, *Na Vašu višekratnu opomenu radi zaostataka u inventiranju...*, 12. 8. 1935.) Ovaj problem potvrđuje i Tkalčić u svojoj *Izjavi* pisanoj prema *Izvještaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu* iz 1936. u kojoj navodi:

24 Ljerka Topali (1911. – ?) diplomirala je 1934. godine etnološku grupu predmeta. U Etnografskom muzeju zaposlena je od 1935. do 1946. godine, a u tom razdoblju kraće je izvan muzeja, između ostaloga i u Muzeju za umjetnost i obrt (1939.). U početku rada u Etnografskom muzeju obavljala je različite stručne i administrativne poslove, a dio vremena sređivala je i biblioteku. Od 1941. obavlja poslove kustosa te radi na Egzotičnoj zbirci i sudjeluje na terenskim istraživanjima. Radila je i u Völkskunde Museumu u Beču (1942.) gdje je bila i na specijalizaciji (1944. – 1945.). (Mokos 2009:16)

„Mnogi predmeti koji su pridolazili muzejskoj zbirci nisu mogli biti odmah inventirani, jer nije bilo dovoljno osoblja za taj posao inventiranja. Muzej se je naglo razvijao, nove stvari su neprestano pridolazile a broj osoblja se umjesto povećavao, sve više smanjivao uslijed redukcija preduzetih u državnom budžetu od strane Ministarstva Finansija /tako su napr. od 1/IV-1928 naprosto bila brisana mjesta: direktora, 1 kustosa, 1 crtače i 1 manipulantne sile, te 1 služitelja/, unatoč stvarno obrazloženih potreba u svakogodišnjem predlogu za Državni budžet, podastrom od muzejske uprave, kao i unatoč čestih usmenih intervencija kod nadležnih faktora sa strane muzejske uprave i nekih prijatelja muzeja.“ (Dokumentacija EMZ, *Izjava V. Tkalčića prema Izvještaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu iz 1936.*)

ARHIVA MUZEJA

Prikupljanje dokumentacijske građe započelo je od samih početaka djelovanja Muzeja, uspooredno s muzejskom gradom, i to zahvaljujući relativno intenzivnim i sustavnim terenskim istraživanjima Vladimira Tkalčića i Milovana Gavazzija, organiziranim unatoč svim poteškoćama s kojima se Muzej tih godina suočavao.²⁵ Bogata dokumentacijska građa zabilježena u rukopisima, crtežima i fotografijama te na fonografskim i filmskim snimkama bila je temelj etnografskoj arhivi Muzeja, odnosno temelj muzejskoj etnografskoj dokumentaciji uopće. Arhiva Muzeja kako ju je Tkalčić osmislio sastojala se od fotoarhive, negativa, dijapozitiva, fonogramskih snimaka, filmskih snimaka, razglednica i crteža, rukopisne etnografske građe te zasebne vaneuropske arhive. (Dokumentacija EMZ, *Izjava V. Tkalčića prema Izvještaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu iz 1936.*; Tkalčić, 1924.) Kao i kod muzejske građe, Tkalčić je za muzejsku arhivu uveo sustav dokumentacije te je za dio građe prikupljene u navedenim cjelinama stručne arhive vođena inventarna knjiga i pomoćni ceduljni katalozi.

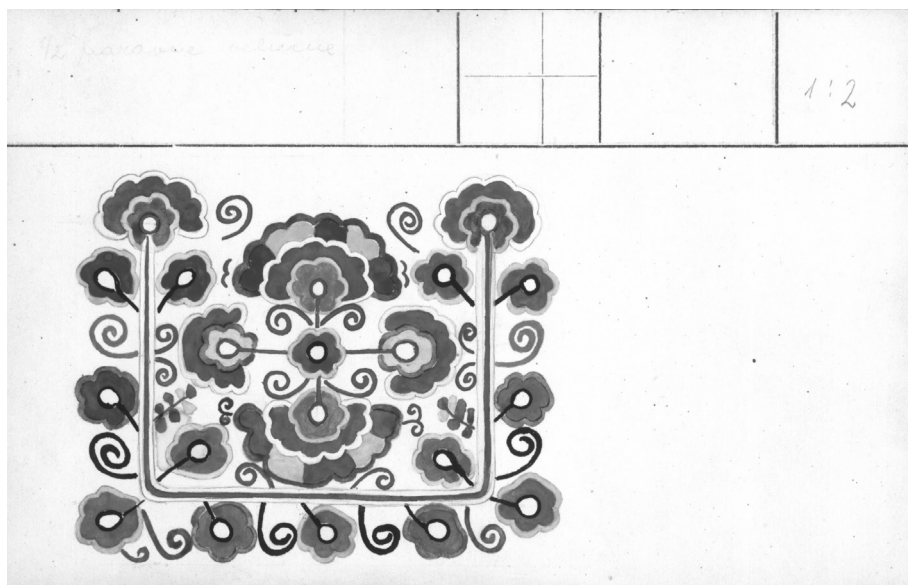
Prema podacima iz primopredaje između Širole i Franića iz 1935. godine postojala je inventarna knjiga fotoarhive, negativa te dijapozitiva. Inventarne knjige ispisivane su rukopisno, tintom, tvrdo su uvezane te ovjerene.²⁶ Knjige negativa i fotoarhiva vođene su na arcima za inventar fotografskih snimaka, dimenzija 24 x 37 cm, koji sadrže šest kategorija u koje su se upisivali podaci o predmetu: *Redni broj* – inventarni broj; *Predmet* – predmet snimanja; *Vrsta* – dimenzije te medij u inventarnoj knjizi negativa (staklo, film); *Snimljeno kada i od koga?* – datum snimanja i autor snimke te u inventarnoj knjizi *Foto-arhiv* podatak o atelijeru; *Vrijednost Din* – kategorija bez upisanog podatka; *Bilješka* – napomena ili podatak o ulasku. Inventarna knjiga dijapozitiva ispunjavana je na arcima za etnografski inventar, dimenzija 48 x 34 cm, koji sadrže kategorije: *Tekući broj* – inventarni broj; *Predmet* – predmet snimanja i dimenzije; *Odakle* – podatak o autoru/atelijeru; *Kada i kako je dospio u muzej* – podatak o izvoru nabave; *Broj komada*; *Smješten* – kategorija bez upisanog podatka; *Nabavna cijena*; *Opaska* – napomena.

25 Među značajnijim istraživanjima u prvim godinama djelovanja Muzeja svakako se ističe Pokupska ekspedicija iz 1923. godine (vidi u: MURAJ, Aleksandra; Nerina ECKHEL; Vesna ZORIĆ. 1993. *Pokupska sjećanja: etnografska ekspedicija 1923*. Zagreb: Etnografski muzej.) Kasnijih godina ističu se primjerice istraživanja okolice Zagreba (Resnik 1969., Čučerje 1974., Ščitarjevo 1975., Markuševac 1976., Šestine 1979.).

26 Inventarna knjiga negativa ovjerena je od strane Savske financijske direkcije u Zagrebu 23. 5. 1933., dok su inventarne knjige *Foto-arhiv* i *Diapozitivi* ovjerene 26. 1. 1956. godine.

Slika 1. Inventarna knjiga I, Etnografski muzej, Zagreb, foto: Nina Koydl

Slika 2. Primjer crteža na inventarnoj kartici; Dokumentacija Etnografskog muzeja, foto: Nina Koydl

POMOĆNE KARTOTEKE

Uz dokumentaciju predstavljenu do sada, tijekom prvih godina djelovanja Muzeja uveden je i sustav pomoćne kartoteke, skup kartica koje se mogu svrstati s raznih gledišta. Ovi katalozi služili su kako u radu muzejskog osoblja tako i strankama. Priručna kartoteka za muzejski fondus te za negative, fotoarhiv i dijapozitive vođena je prema vrsti predmeta i lokalitetu. Kartice su ispunjavane rukopisno, tintom, a u kartoteci su složene abecednim redom po nazivu predmeta, odnosno lokaliteta.

Na kartici pomoćnog kataloga prema vrsti predmeta za muzejski fondus u vrhu je upisana vrsta predmeta, u dnu lokalitet, dok su na sredini listića upisani inventarni brojevi muzejskih predmeta s određenog lokaliteta. Kartica kataloga po lokalitetu sadrži podatak o mjestu ispod kojeg su navedeni podatci o inventarnim brojevima i vrsti predmeta.

Za arhiv muzeja izrađeni su tiskani listići sa sljedećim kategorijama podataka: *Redni broj* – inventarni broj; *Predmet* – predmet snimanja, opis; *Vrsta* – medij (staklo, film) i dimenzije; *Mjesto* – lokalitet; *Snimljeno kada i od koga* – datum snimanja, autor.

ZAKLJUČAK

U tekstu su izneseni rezultati istraživanja vezanih uz povijest muzejske dokumentacije Etnografskog muzeja, odnosno uz početke vođenja i nastajanja sustava dokumentacije o muzejskim predmetima u razdoblju Tkalčićevog djelovanja u Etnografskom muzeju u Zagrebu (1919. – 1934.). S obzirom na to da ove teme do sada nisu bila istraživane, u tekstu se po prvi put iznose podatci o tome kako je u početcima djelovanja muzeja izgledao proces dokumentiranja muzejskih predmeta od ulaska do katalogizacije, determinirana je dokumentacija nastala u razdoblju od osnutka Muzeja do Tkalčićeva odlaska (inventarne knjige, dokumentacija o ulasku, katalozi) kao i osobe koje su uz Tkalčića bile zadužene za oblikovanje, vođenje i nastajanje muzejske dokumentacije Etnografskog muzeja te koja je bila njihova uloga u ovom procesu (Mira Baldauf, Jela Novak, Tereza Paulić, Zdenka Sertić, Božidar Širola, Anka Varlaj). Uz navedeno, u tekstu su predstavljene i podatkovne kategorije te nastojanja prema standardizaciji strukture tadašnje muzejske dokumentacije.

Dosadašnjim radom na ovoj temi otvorena su brojna pitanja koja prelaze okvire ovoga teksta te zahtijevaju dodatna istraživanja. Kao možda najdominantnije nameće se pitanje otkuda je i u kojoj mjeri Tkalčić preuzeo sustav vođenja te strukturu muzejske dokumentacije koju je primijenio u Etnografskom muzeju. Stoga bi daljnja istraživanja trebala usmjeriti prema muzejskoj dokumentaciji srodnih institucija nastaloj u razdoblju do osnutka Etnografskog muzeja. Istraživanja je svakako potrebno usmjeriti na početke vođenja muzejske dokumentacije u muzejima proizišlim iz Narodnog muzeja, posebice Arheološkog muzeja u Zagrebu u kojem je Tkalčić radio kao muzejski pomoćnik (1907. – 1918.), a zatim kao čuvar, kustos (1918. – 1919.). Istraživanja je također potrebno usmjeriti na sljedeća razdoblja, odnosno na sustav vođenja muzejske dokumentacije i zakonske okvire nakon 1945. godine, kako bi se utvrdilo u kojem su opsegu zadržane prakse koje je Tkalčić uveo u Etnografski muzej te koliko su i zbog čega promijenjene tijekom vremena. Tek tada bi se dobio cjelovitiji uvid u povijesni razvoj muzejske dokumentacije Etnografskog muzeja.

Osim što je kao prvi kustos Etnografskog muzeja u samim početcima djelovanja ove institucije utemeljio stručni, znanstveni i muzeološki rad, Vladimir Tkalčić bio je ključna osoba u obliko-

Grafički prikaz 1: Usporedba Tkalčićevog (lijevo) i suvremenog (desno) sustava muzejske dokumentacije (pripremila A. Vlatković, 2022.)

DOKUMENTACIJA O MUZEJSKIM PREDMETIMA

- Inventarne knjige zbirki
- Glavni ceduljni katalog
- Evidencija ulaza

PRIMARNA DOKUMENTACIJA

- Inventarna knjiga muzejskih predmeta
- Katalog muzejskih predmeta
- Knjiga ulaska

ARHIV MUZEJA

- Foto-arhiv
- Negativi
- Diapozitivi
- Filmske snimke
- Fonogramske snimke

- Rukopisi
- Vaneuropski arhiv

- Razglednice i crteži

SEKUNDARNA DOKUMENTACIJA

Audio-vizualni fondovi

- Fototeka
- Negativoteka
- Dijateka
- Videoteka
- Fonoteka

- Stručna arhiva
- Stručna arhiva / Hemeroteka

- Fundus muzeja

POMOĆNI CEDULJNI KATALOZI

- Katalog prema lokalitetu
- Katalog prema predmetu

TERCIJARNA DOKUMENTACIJA

- Tablice za nadzor nazivlja

vanju sustava vođenja muzejske dokumentacije. Njegov pristup muzejskom poslu bio je sveobuhvatan i povezan u cjelinu. Kontinuitet koji se može pratiti tijekom stoljetnog djelovanja Muzeja potvrđuje kvalitetu u oblikovanju i pristupima problematici vođenja muzejske dokumentacije. Treba istaknuti kako sustav muzejske dokumentacije koji je Tkalčić uveo u Etnografski muzej uvelike korespondira sa suvremenim muzeološkim praksama i trenutno važećim propisima koji muzejsku dokumentaciju dijele na primarnu, sekundarnu i tercijarnu.²⁷ Potpuniji doseg može se dobiti uvidom u grafikon s usporednim prikazom Tkalčićevog i aktualnog sustava muzejske dokumentacije. (grafički prikaz 1)

27 Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (NN 108/2002).

LITERATURA

- GABRIĆ, Paula. 1954. „Katalog Etnografskog muzeja: inventiranje muzejskih predmeta i sistem inventarnih knjiga te katalogiziranje s naročitim osvrtom na specifičnosti etnografske struke“. *Muzeologija* 4: 3-66.
- KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Mira. 2013. *Povijest novca u Hrvatskoj od 1527. do 1941. godine*. Zagreb: Hrvatska narodna banka.
- MOKOS, Jasna. 2009. *Djelatnici Etnografskoga muzeja u Zagrebu*. Zagreb: Etnografski muzej. [s. n.]. 1922. „Naputak za povjerenike Etnografskog muzeja u Zagrebu“. *Narodna starina* 2/3: 347-352.
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi, NN 108/2002, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_09_108_1751.html <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_09_108_1751.html> (pristup 22.9.2022.)
- STIPANČEVIĆ, Mario. 2005. „Korespondencija Milovana Gavazzija u Hrvatskom državnom arhivu“. *Arhivski vjesnik* 48/1: 55-68.
- TKALČIĆ, Vladimir. 1922. „Etnografski muzej u Zagrebu“. *Narodna starina* 1: 73-75.
- TKALČIĆ, Vladimir. 1926. „Etnografski muzej u Zagrebu“. U: *Sbornik I. sjedzu slovanských geografů a ethnografů v Praze 1924*. Prag: Geografický ústav Karlovy university, str. 385-389. [posebni otisak]
- TKALČIĆ, Vladimir. 1930. „Etnografski muzej u Zagrebu 1919-1929“. *Narodna starina* 9/22: 132-148.
- ZORIĆ, Vesna. 2015. „Stručna obrada građe i registracija zbirki Etnografskog muzeja u Zagrebu“. *Etnološka istraživanja* 20: 53-59.

IZVORI

- HR-HDA-512-Etnografski muzej: Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, fond 512, Etnografski muzej, Opći spisi, kut. 1-10. 1918. – 1930.
- Dokumentacija Etnografskog muzeja, Zagreb *Darovi*, 1919. – 1929.
- Darovatelji*, 1929. – 1941.
- Hrdy Agata, učiteljica građanskih škola*, Pov. Br. 5/1931; 21. 8. 1931.
- Inventarna knjiga biblioteke
- Inventarna knjiga muzejskog fundusa (svezak I, II, III)
- Izjava V. Tkalčića prema Izvještaju komisije o utvrđivanju stanja i poslovanju Etnografskog muzeja u Zagrebu iz 1936.*
- Izvještaj komisije o utvrđivanju stanja i poslovanja Etnografskog muzeja u Zagrebu iz 1936.*
- Ministarstvo prosvete Opšte odelenje*, Pov. Br. 10/1935, 15. 8. 1935.
- Moli da se premjesti u Etnografski muzej u Zagrebu na rad*, 9/1935, 27. 6. 1935.
- Na Vašu višekratnu opomenu radi zaostataka u inventiranju...*, 12. 8. 1935.
- Naređenja Upravnika muzeja*, 1935.-1939.
- Franić, Odredbe za posvršavanje ostataka u službenoj dužnosti*; 23. 4. 1935.
- Popis nabavljenih i darovanih predmeta*
- Zapisnik primopredaje Etnografskog muzeja u Zagrebu iz 1935.*
- Zapisnik sastavljen s čin. IX grupe 1 stepena Paulić Terezom*, 14. 12. 1935.
- Zapisnik sastavljen s poslužiteljem muzeja Mirkom Strugarom*, 16. 12. 1935.
- Žalba čin. IX. Gr. 1 st. Paulić Tereze protiv naređenja upravnika i izvještaj, te predlog*, 923/1935, 16. 12. 1935.